

Nogmaals hoog- en laagveen

Reactie op C. de Bont (2012). *Middeleeuws veen en middeleeuwse veenboeren*. *Historisch-Geografisch tijdschrift* 30, pp. 15-26.

DIK PARLEVLIEET

Sinds vele jaren gold het in de historische geografie als een vaststaand feit dat de westelijke Hollandse venen aan het begin van de ontginningen grotendeels bestonden uit metershoge hoogveenkoepels. Juist op hoogveen zouden eerst akkers zijn aangelegd en later veen afgegraven omdat alleen hoogveen geschikt was als brandstof. De kartering van de hoogvenen kwam daarom overeen met de later uitgeveende gebieden.

In een artikel in dit tijdschrift heb ik beargumentteerd dat hoogveen ongeschikt is voor landbouw door het gebrek aan mineralen en ook nooit succesvol tot bruikbaar land is gemaakt (Parlevliet, 2003). Ook was laagveen een normale brandstof en volgens de bodemkaarten bestonden de nu uitgegraven Hollandse plassen uit laagveen.

Zolang er van professionele zijde hierover nog geen instemming of afkeuring is gegeven, lijkt niemand een keuze te durven maken. In de meeste artikelen worden de hoogveenkoepels nog wel besproken, maar blijft men vaag over de werkelijke historische situatie. Op kaarten is het hoogveen verdwenen en vervangen door het neutrale 'veen' (nog wel in Zagwijn, niet meer in Atlas van Nederland in het Holoceen). Het resultaat is wel het verschijnen van onduidelijke en inconsequente artikelen.

In een recent artikel van Chris de Bont (2012) is deze verwarring ook aanwezig. Weer komt de stelling voorbij dat voedselrijk veen niet geschikt is als brandstof. Dit argument is ooit geopperd en daarna zonder bewijs zo vaak herhaald, dat het een vaststaand feit is worden. Helaas las men nooit meer artikelen van voor de oorlog, toen iedereen nog veen (én laagveen) als brandstof kende. Aan de andere kant laat De Bont in de overzichten van enkele ontginningfasen de ontginningen toch alleen op laagveen plaatsvinden en niet op hoogveen. Daarvoor moet dan wel het hoogveen plaatsmaken, dat om onduidelijk redenen bij de ronde koepel bijna hal-

veert tussen 800 en de eerste ontginning van 1000. Ook wordt gesteld dat *deze uitgeveende arealen bijna dwingend samenvallen met (de kernen van) oorspronkelijke mesotrofe-oligotrofe veencomplexen*. Dit lijkt mij een kringredenering in één zin.

Om vruchtbaar maar hooggelegen veen te krijgen, wordt uitgegaan van een ongebruikelijke veenopbouw. De traditionele opbouw van onder naar boven is: gytja, rietveen, zeggeveen, bosveen, mosveen, zoals in figuur 14 van Nederland in het Holoceen (al suggereert de tekst een andere volgorde). Het artikel gebruikt echter de volgorde: zeggerietveen, rietveen, bosveen, rietzeggeveen, broekveen (=bosveen), mosveen. Dit veronderstelt dat er boven het bosveen opnieuw riet en zegge en bos groeit, maar nu voedselarm. Er wordt verschil gemaakt tussen zeggerietveen (voedselrijk, onder zeeniveau) en rietzeggeveen (matig voedsel, boven zeeniveau). Deze volgorde komt misschien voor in gebieden met een grote variatie in waterniveau, waarbij de veenopbouw weer opnieuw begon, maar is uitzonderlijk.

De dubbele veenopbouw lijkt voort te komen uit een strikt onderscheid tussen veenvlaktes en veenkoepels. In werkelijkheid is ieder veen bol, omdat anders het regenwater niet afvloeit. Bij open watervlaktes, zoals bij riet, is dit gering. Zodra er zegge groeit en het water via kreekjes moet afvloeien zal de weerstand en dus het verval groter worden waardoor ook het midden van laagveen omhoog groeit. Natuurlijk haalt laagveen niet de hoogten van mosveen, maar de lange weg naar zee zorgt toch voor een behoorlijke hoogte in het midden van de venen. Voldoende om door een betere ontwatering een droger en vruchtbaar land te krijgen.

LITERATUUR

• PARLEVLIEET, D (2003). De Rijnlandse ontginningen: op hoogveen of laagveen. *Historisch-Geografisch Tijdschrift* 21, pp. 60-68.